

PISMO – GLAVA

PISMO – GLAVA

Dejan Enev

Sa bugarskog prevela
Jasmina Jovanović



Naslov originala

Деян Енев:
ЕЗИ-ТУРА

Copyright © Dean Enev, 2014
Copyright © 2020. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-052-3

Smederevo, 2020.

www.heliks.rs



Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Ivanu i Deni

*Dobra je so; ali ako so bude neslana, čim će se osoliti? Imajte
so u sebi, i mir imajte među sobom.*

(MARKO, 9:50)

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	9
SAN. PROLOG	11
ĐANGO	12
OGRLICA	15
VESELJAK	17
PRINC	19
ORAO	21
MATURANTKINJA	23
KONJANIK	25
GALILEJ	27
CIRKUS „GLOBUS“	29
DIV	31
MISISIPI	33
SEVEROJUG	35
PORTRET	37
KARMEN	39
LUDA	41
PEVAČICA	43
IMEJL	45
ZMAJ	47
SVADBA	49
SIROTAN	51

TVRĐAVA	53
KARDILESKU	55
NEDELJA	57
CVRČAK	59
DEVOJKA NA POZIV	66
ČOVEK PO IMENU HRIST	68
HLEB	70
HEKTOR	72
LUNA-PARK	74
SUNCOKRETI	76
DŽELAT	78
SKUPLJAČ STARIH STVARI	80
PUT ZA RIM	82
KAZABLANKA	84
BOJANSKI MAJSTOR	86
CIGANSKO LETO	88
SKRETNIČAR	90
JAZAVAC	92
KONDOROV LET	94
VISOCKI	96
<i>Epilog</i>	101
<i>Pogovor</i>	103

Predgovor

Na zidu, duvaru kuće naše duše, stoji okačena jedna puška. Stara puška, što se puni na burence. Visi prazna na zidu, gde da joj se nađe šaka baruta danas za da se uspe u nju? Gde da joj se nađe metak da pasuje uz to burence? Pored puške na zidu vise jedne kanije. Sablje ili mača – nema. Kanije su prazne. Jedan čovek je pronašao barut i metak koji tačno pasuju uz burence od puške. Da bi je napunio, da bi mogla da grune. Ako je tvoja duša precizan strelac, pogodićeš. Isti taj čovek je našao meteorit, komad gvožđa sa neba, iskovao je sablju da legne u kanije. I pre njega su pokušavali – ali je oštrica drhtala kao jezičak na zvonu, ili prevelika sablja nije htela da ude.

Taj čovek je Dejan Enev. On je izlio metak po meri puške. On je iskovao sablju po meri kanija. Pronašao je reči po meri naše, ljudske, duše.

Sto redova reči – jedna kratka priča. Jedna šaka baruta, jedna kap olova, jedna oštrica od gvožđa. Puška i sablja više ne vise prazne u domu naše duše.

Naoružani smo. Možemo da ustanemo i borimo se za pravdu i slobodu. Nadahnuti i naoružani od strane Dejana Eneva.

akademik Anton Dončev

SAN. PROLOG

Na Ulici Rakovskog svakoga možeš da sretneš. Čak i sebe možeš da sretneš, mlađeg, iz vremena kada su „Budimpešta“ i „Prag“ bila najmodernija mesta u prestonici. Videćeš i onog prosjaka, koji se leđima naslonio na betonsku cvečaru između restorana „Prag“ i „Budimpešta“, na kiši i po vrućini, hladnoći i mrazu, godinu za godinom, pognute sede glave. Kartonska kutija ispred njega je jedina njegova veza sa prolaznicima. On ne prosi agresivno kao druga njegova sabrača, ne uvija se, ne pokazuje rane, ne priziva Boga bezobrazno. On sedi na golom trotoaru i gleda dole. Donedavno mu je u naručju nepomično ležao jedan čupavi dečak. Očigledno je prosjak bio njegov deda. Dečak je uvek spavao. Sto puta sam prolazio Ulicom Rakovskog. Prosjak je uvek bio na svome mestu sa zaspalim dečakom na krilu. Ponekad sam se pitao šta taj dečacić sanja...

Kada sam poslednji put prošao Ulicom Rakovskog, već je pao tanki, beli snežić. Bila je nedelja ujutro i ulice su bile puste. Između restorana „Prag“ i „Budimpešta“ opet sam video prosjaka. Sedeo je na uobičajenom mestu na trotoaru, u uobičajenoj pozi, kao okamenjen. U kutiji ispred njega je stajalo nekoliko leva, orošenih snegom. Na čovekovom krilu je, međutim, umesto dečaka, sada spavalo jedno kuće, malo, mrko kuće čupave dlake. Ako mnogo žuriš, nećeš ni primetiti da na čovekovim kolenima leži kućence umesto dečaka.

ĐANGO

Na kamenoj ogradi železničkog mosta je ogromnim, od vremena zarđalim slovima, pisalo: „Neka živi Lenjinovo delo!“ Dole, ispod mosta je živela neka porodica. Majka je bila oniska žena sa još uvek lepim ramenima i grozničavim očima. Išla je u platnenim termo-pantalonama i sa potpećenim muškim cipelama. Ime joj je bilo Kera.

Otac je bio mrk i сув kao opasač. U bradi su mu svetlucale bele iskre. Svakog jutra je stezao kaput opasačem, stavljao težak konopac preko ramena, čekao da putnički voz u sedam i trideset uspori ispred mosta, skakao na odbojнике poslednjeg vagona i odlazio u Sofiju da bude nosač, da namakne neki lev. Ime mu je bilo Meto.

Kera i Meto su imali troje dece. Đango je bio najstariji sin; imao je deset godina. Videlo se da će biti visok i da će od njega biti dobar nosač. Ali posao ga nije privlačio. Đango je po čitav dan čučao pored železničkog nasipa i duvao u pištaljku od trske. Čerke su imale tri i pet godina. Oko vrata im je visila po jedna vrećica od gaze sa okvašenim hlebom. Kada bi ogladnele, ugurale bi gazu u usta i počinjale da žvaću hleb. Čerke nisu imale imena.

Pod mostom je bilo ušuškano i moglo je da se živi. Sa nekoliko šatorskih krila i motki, Meto je izgradio sobicu. Kera je pokraj nasipa našla čitavu šerpu kojom se mnogo ponosila. Ujutro, kada bi ispratila Meta, ona bi povela ćerčice do obližnje stanice Rebrovo, tri kilometra od njihovog mostića, gde su iz voza silazili vikendaši. Kera je čistila bifee na stanici, ponekad bi čak uspela i da gleda u dlan nekoj građanki ili da makar isprosi nešto belog hleba ili odeće za decu.

Uveče bi se porodica opet okupljala ispod mosta. Kada bi Meto zaradio nešto, vatra je poskakivala veselo kao majmunčić, u šerpi se krčkala supica i Metov glas bi sa svakim gutljajem rakije iz iskrzane, mutne čaše, postajao sve krilatiji. Na kraju bi deca zaspala, a Meto bi počinjao svoju dugu i ravnu pesmu bez reči, koja je ličila na pesmu točkova voza. Ako se ne bi napio kao letva, uz dogorevanje vatre, on bi se setio Kere i počinjao da je gleda u one crne, vilinske oči. Ponekad je Kera odgovarala na njegov pogled, povukla bi ga ustranu, izvan svetlosti vatre, i primala ga u zagrljaj.

Kada Meto ne bi doneo pare, senke od vatre su se kretale po zidovima mosta kao zli psi. Meto bi gledao u jednu tačku, deca bi se krila ispod čerghi, a Kera bi u neko doba izlazila iz pantalona krutih kao drvo, umivala se u reci Iskar, zmijskim pokretima se uvlačila u kratku, ukradenu haljinu od elastina, vadila karmin i ogledalo, usne pućila u obliku srca, mazala ih i pešice kretala u noć, gore prema magistrali.

Jedne večeri se Meto nije vratio vozom iz grada. Do duboko u noć Đango je pokušavao da upali vatru, ali ispod mosta je duvao nizak, brijujući vetar koji je odmah gasio plamen. Izjutra, zanoseći se od umora, Đango je krenuo uz nasip, pored šina, da traži oca. Vratio se u suton, savijen napola pod

težinom konopca. U jednoj ruci je stiskao manjerku u kojoj je njegov otac nosio rakiju za preko dana.

– Otvori je – rekao je majci.

Kera je odvrnula poklopac.

– Sipaj mi – naredio je.

Kera je nasula u okrnjenu čašicu njegovog oca.

Đango je prosuo gutljaj na zemlju, a zatim je nagnuo sve i sav se zgrčio. Njegova majka je počela da kuka kao vučica. Kukala je i skidala pantalone, kukala je i navlačila haljinu i mazala se karminom po usnama.

Đango je seo na mesto na kom je sedeo njegov otac.

– Ovde ćeš ostati! – rekao joj je. – Nigde da nisi mrdnula!

I Kera je sela na kamen i nastavila da kuka čitave noći.

Ujutro je Đango izvukao očev brijač i obrijao lice. Njegova nežna koža je planula, ali je stisnuo zube. Na kraju se opasao kanapom, uzeo očev stari nož i spustio ga u džep, popeo se na most da sačeka putnički u sedam i trideset da bi se okačio na poslednji vagon. Penjanje je dobro prošlo i Đango je, zalepljen za ledeno gvožđe, krenuo ka Sofiji. Posle nekoliko minuta, voz je proleteo pored nekog jarka, iznad koga su se vrteli gavranovi i Đangovo lice je postalo sivo kao kamen. Proverio je svoje blago – pištaljku i nož. I sklopio je oči zbog teškog, od pepela smrdljivog, ljutog vetra, koji je udarao u njega.

OGRLICA

Timofej je imao dve stvari: svoje snažne mišiće i pitona. Njegova gostovanja po Sofiji su uspešno počela. U baru „Zanzibar“ je odmah uključen u šou-program. Osim toga, Rus je uspeo da ugovori i učešće sa pitonom na nekoliko modnih revija, u jednoj reklamnoj promociji i u slikanju za neki kalendar.

Piton se zvao Lovor. Lovor je bio strpljiv i veran drug. Samo jedno nije podnosio – votku. Kada bi se dogodilo da se Timoška nalije, Lovor je danima odbijao saradnju u predstavama. Ležao bi u uglu hotelske sobe kao okamenjen i nije pokazivao znake života. Zbog toga je Timofej izbegavao da pije.

Ali kada se u njihovom životu pojavila Olga, stvari su se opet otrgle kontroli. Olga je bila snežnobeli peterburški labud, najbolja striptizeta, vrela ptičica burne biografije i sa razvijenim ukusom za bunde od nerca i dijamante. Ljubav čoveku poremeti život iznenada kao tunguski meteor. I, mužik Timofej, koji je slomio srce mnogih noćnih ptica, nasred Sofije je poludeo za Olgom. Čak i ne shvatajući kako je do toga došlo. Samo su mu se vilice tresle i slepoočnice se prekrile injem.

Sada je Lovor noći provodio zatvoren u kupatilu. A u sobi su Timofej i Olga uživali, kikotaše se, šaputali, lomili flaše i umirivali se tek pred zoru. Lovor je nozdrvama kroz ključaonicu uvlačio miris votke i ljubavnog znoja, a oči su mu u mraku bacale kratke zrakovе.

Olga je bila veoma skupa žena i posao Timofeja i Lovora se udvostručio. Kada bi se vratili u sitne sate iz bara „Zanzibar“, Timofej je bacao pitona u praznu kadu i zatvarao vrata kupatila. Ali jedne noći je Lovor napustio svoje hladne jaslе. Kliznuo je po emajlu, došao do vrata, uzdigao se na metar visine, pritisnuo bravu glavom jakom kao čekić i otvorio. Timofej i Olga su čvrsto spavali pod prekrivačima, potonuli u sladunjavi znoj. Lovor se nežno uvio u gvozdene prstenove oko žene i počeo da je steže. Poslednje što je Olga videla kada se probudila zbog nedostatka vazduha, bile su drevne i nepokretne Lovorove oči. Svetlele su kroz bleđi dim svanuća kao dva dijamanta.

VESELJAK

Čitavo selo se skupilo u klupko, sedi u toplom kraj bubnjara i čeka da se smrkne pa da odu na spavanje. Samo Jovanča, nesreća, luta ulicama i viri u verande, buni pse i, Bog ga ubio, plaši babe. Rukom izbriše ledene cvetove na staklu, samo koliko da mu se vidi kosmata njuška, od letos neumi-vena, i počinje da se krevelji, plazi, poskakuje kao karakondžula, nešto više ili peva. Uvek je pevao isto: „Junak sam ja, junak sa perčinom, Gergano, hajde na kosidbu!“ Noge mu bose, crne-crcnate od hladnoće, kaput mu raskopčan i vidi se pomodreli pupak i samo oči su mu vesele, hrabre, kao da nema briga.

Govorili smo krčmaru da mu ne daje da loče rakiju, ali on ne čuje, a seljani se ljute. Kad neće da čuje, onda će ta pijanica da nam se penje na glavu i da nam remeti odmor i mir. Ali da nije nikome taj Jovanča učinio neko zlo, nije. Kad sretne neku babu, on stane i nakloni se. Kad vidi dete, odmah mu napravi sneška, a lepo ih pravi, velike, kao prave, pa ih je tako po čitavom selu posejao da čovek, kada izađe napolje, ne može izbeći sudar sa nekim od njih. Gde Jovanča spava, šta, nesreća, jede, niko ne zna. Po čitav dan luta ulicama, a uveče se naliva rakijom u krčmi kod Gana i posle kao da

ispari; njuška mu se opet pojavi na nekom oknu, da uzbuni pse i da te njegove vesele oči, kao dva ugljena, ponovo ljudima pokvare odmor.

Kada je Jovanča nestao posle Nove godine, zbog praznika niko nije ni primetio. Posle su ljudi počeli da pričaju o tome gde li je, bre, ona pijanica. Mora da je negde pao i da ga je sneg zavejao pa će na proleće da preplaši ženskadiju kada počne sneg da se otapa i samo mu se papci zasijaju. Samo se Gano osmehuje, ali je konačno viknuo: „Zar vam nije smetao! Eto, ispunio vam je želju. Zar nisam zaklao svinju pa je svinjac ostao prazan? E, tamo sam zatvorio Jovanču – unutra. Hajde da ga vidite!“

Cela krčma je izašla, neko s čašom, neko bez nje, da vide kako je Gano zatvorio Jovanču u svinjac. Okrenuli su iza krčme, bilo je i žena, još se videlo, pa su se i one prišljamačile. Kada su stigli do smrdljivog, drvenog svinjca u donjem uglu dvorišta, imali su šta i da vide – zaista je nešto iza dasaka mrdalo i napred, na mestu za sipanje pomija, zaista su zasijala dva ugljena oka. „Pevaj“, povikao je Gano. I, iza zasranih taraba se čulo: „Junak sam ja, junak sa perčinom...“

PRINC

Svi su se skupili da vide princa Čarlsa. Široki bulevar što je presecao Stolipinovo pocrneo je od ljudi i ličio na ušće reke Gang za vreme hodočašća. Bilo je tu i starih zavodnika sa licima poput Antonija Kvina, i mudrih vračara kao Majka Tereza sa tetoviranim usnama i pet kila srebra na rukama, i bleštavih lokalnih gladijatora kao Antonio Banderas sa naučenim grivama, i opasnih likova teških kao Aristotel Onazis, sa utegnutim belim košuljama od čiste svile, i lepih gospođica kao Koraima Tores tankih strukova kao grančica, uvijenih u crvene šalove okićene perlama, i dece nestašne kao Mogli, sa pikavcima u ruci.

I Fatima je bila tu, sakata Fatima, hroma Fatima, Fatima đubretarka, Fatima sa ožiljcima; ljudi su je pritiskali sa svih strana, a ona je bila niska i ništa nije mogla da vidi. Gomila ju je snažno vukla ka mestu gde je trebalo da stigne limuzina. U neko doba se pročulo da su velikaši već stigli i ljudi su poleteli i jurnuli još jače napred. U tom trenutku Fatima je osetila da joj je desna ruka, kojom je stiskala ručicu trogodišnjeg Ača, prazna. Drhtavo se okrenula i kaput joj se razvukao i pocepao, ali od Ača ni traga. „Samo da ga nisu pregažili, dragi bože“, Fatima je zaplakala i krenula u suprotnom

smeru od gomile ljudi. Njihove oči su bile široko otvorene i niko je nije primetio. Ona kao da je plivala uzvodno, uz reku koja je nanosila balvane. Više je nije interesovao ni princ, ni bilo ko. Samo da nađe svog Ača, svog malog vrapca. Kaput joj se sasvim rasparao. Fatima je odbacila rukave da joj ne smetaju.

Ceo vek je prošao pre nego što se gomila prorodila. Malo dalje je počinjalo polje sa malenom uzvišicom, na kojoj je štrčalo nekoliko prašnjavih borića. Fatima je potrčala ka toj gori. Još izdaleka je videla svog sina. Kleknuvši na zemlju, on se mirno igrao. Majka ga je zgrabila, stisla u zagrljaj, obrisala mu nosić i izljubila mu bistre oči kao jasne zvezde. Plakala je i smejala se istovremeno.

U tom trenu gomila je uzbuđeno povikala.

ORAO

Pikap je stao ispred zgrade. Deca su ga okružila i povikala: „Orao! Orao!“ Iz krčme nabijene u neki podrum je izletelo desetak zagrejanih muškaraca. Deca su drhtala od uzbuđenja kao da ih je struja udarala. Iz pikapa polako izlazi Orlinov otac. On pobeonosno gleda, namigujući, u mrku pustaru iza zgrade na daleku traku obilaznice, zalizuje svoju kao gavran crnu kosu, pljuje na izlomljeni beton i zatim se saginje iznad gepeka. Orlin je odmah istupio iz gomile dece i stao pokraj oca. Uzdigao se na prste da bi izgledao viši.

Ljudi iz krčme su pobacali pikavce, upalili nove cigarete i teškim koracima se zaputili ka pikapu. Unutra je, vezan kanapom, sa krilima preko celog gepeka, ležao orao. Telo mu je bilo krvavo, a tamo gde je kljunom udarao stajala su udubljenja kao od metaka. Orlinov otac je upalio cigaretu, iskašljao se i počeo da govori.

Padalo je več. Svetla u okolnim zgradama su zasijala. Udaljena traka obilaznice se pretvorila u vatrenu Morzeovu azbuku. Ljudi su se najednom rastrčali. Šestorica najjačih su podigli orla i poneli ga iz mraka uz stepenište. Strašna ptica se nije odupirala. Samo joj je jednom, na odmorištu, jedan od nosača jako povukao ono snažnije krilo i tada je orao

zamahnuo kandžama. U istom trenutku je čovek poleteo natrag niz stepenice sa četiri krvave brazde na licu i njegov životinjski urlik je ispunio čitav ulaz.

Uz paklene muke, ljudi su orla izvukli gore, na izbetonirani, ravni krov zgrade. Uokolo je bila šuma od antena koje su škriputale na vetru. Neko je doneo novu užad pa su vezali orla još čvršće, a krajeve konopca pričvrstili za dve debele, gvozdene alke koje su štrčale iz betona. Posle toga su se svi razveselili i počeli da lupkaju Orlinovog oca po leđima.

Ubrzo je na krov uletela masa ljudi. Neki su držali upaljene baklje i mahali njima. Neočekivano se kroz gomilu probila i Orlinova majka. Nosila je glinenu posudu punu vode. Stavila je posudu ispred orla, rukom zadenula kosu iza uha, klekla i gledala ga kako pije.

MATURANTKINJA

Nismo ni primetili kada je Kalina porasla i postala maturantkinja. Kao da je juče nemirna devojčica oguljenih kolena trčala po ulici, ulazila u dvorišta i lomila nam trešnje. Posle toga se nemirna devojčica iznenada izdužila i pretvorila u pegavu srnu sa nesrazmerno dugačkim rukama i nogama, i ogromnim očima. Čim bi se vratila iz škole, Kalina bi počela da mazi Jankovu jagnjad, pomaže vajarar Lazaru da kvasi glinu, šeta Filipovog psa koji je po čitav dan zavijao otkako je Filipova žena ukrala dvoje dece i otišla za Ameriku, a Filip se propio, kupuje hleb i mleko deda Stanojku, violinisti. Mojoj dečici je poklonila živu kornjaču i naučila mi kćerkicu da plete venčice od vrbe, a sinčića – da gađa iz pračke. Samo je ona imala hrabrosti da priča sa krimosom Ranijem Mančevim Baltikom, iz poslednje kuće u dnu ulice, kada bi se on ujutro vraćao sa očima što podsećaju na rupe u snegu (po rečima jednog kolege koji se razumeo u kriminalce).

A početkom ove godine saznali smo da ulicom hoda jedna devojka koja em jeste, em nije Kalina. Reći ću samo ovo – čim bi je videle, kamiondžije što po čitav dan prevoze šljunak za dvojac što se gradi na brdu, a koji pripada nekom šeiku, stiskale bi kočnice, skretale do kanala i palile cigare drhtavim rukama.

Došao je i kraj maja i nastupilo je doba maturskih večeri. Čitava ulica se okupila da isprati Kalinu na bal. Njeni otac i majka su izneli u dvorište stolice i klupe, ali nije bilo dovoljno mesta, pa je većina gostiju sedela na travi. Janko je i jagnje ispekao. Vajar Lazar je otpevao nekoliko pesama svojim dubokim, popovskim glasom. A deda Stanojko je sviruckao prstima na violini pošto mu je lakat bio polomljen još pre pola veka. Ja sam pročitao svoju novu odu. Kalina se do poslednjeg trenutka šetkala među nama u farmerkama i majici, ali je u jednom trenutku nestala i, kada se pojavila u maturskoj haljini, čak je i vetar utihnuo i legao joj pred noge kao pas.

U neko doba su ljudi počeli da šapuću. Pojavio se Roni Mančev Baltik, u naručju je grlio crvene ruže, pružio ih Kalini i sklonio se u stranu. Pokazalo se da su mu oči izbliza meke kao svila.

Sada smo već svi čekali Kalininog kavaljera. Goreli smo od radoznalosti. Baltik je nemarno namestio pištolj ispod sakoa. Padalo je veče. Konačno je pored ograde usporila srebrna limuzina. Bila je toliko dugačka da su nam se vratovi iskri- vili dok smo čekali da se zaustavi. Crno staklo levih vrata je potonulo i iznutra je šeik mahnuo Kalini da uđe.